

यशस्वी कसे घ्यावे, कोटचाधीश कसे घ्यावे, यशस्वी पुढारी कसे घ्यावे वगैरे प्रकारची खूप पुस्तके तुम्ही पाहिली असतील. पण लहान वयाच्या मुलांनी जन्मदात्यांची फारकत कशी पचवावी, हे समजावणारे पुस्तक कुणी लिहिल्याचे वाचनात वा ऐकण्यात नव्हते. स्कॉटलंडच्या ऑल्टबी या प्रकाशनसंस्थेने 'हेल्प, होप अँड हॅपिनेस' नावाचे साठ पानांचे अत्यंत हृदयस्पर्शी पुस्तक प्रकाशित केले. पुस्तकाची लेखिका आहे लिबी रीस. या वर्षे दहा!

हे लिखाण हाती पडल्यावर अवघ्या चोवीस तासात ते पुस्तकरूपात प्रकाशित करण्याचा निर्णय घेण्यात आला. लगेच प्रकाशनाच्या पदाधिकाऱ्यांनी हॅंपशायरला राहणाऱ्या लिबी आणि तिची आई कॅथरीन यांना करार करण्यासाठी विमानाने इन्वर्नेसला बोलवून घेतले. कोणत्याही लेखकास मानधन कितीत दिले, ते जाहिर न करण्याची ऑल्टबी पब्लिकेशनची पद्धत आहे. स्वाभाविकच त्यांनी लिबीला किती मानधन दिले, ते संस्थेने वा तिच्या आईने जाहिर केलेले नाही. पण या घटनेनंतर त्वरीत कॅथरीनने 'सेह द चिल्ड्रन' या सेवाभावी संस्थेस मोठी देणगी दिली, त्यावरून ही रकम घसधशीत असावी, असा तर्क करण्यात येतो.

तीन वर्षांपूर्वी लिबीच्या मातापित्यांनी फारकत घेतली. लिबीची कस्टडी आईस मिळाली. अशा मुलांना प्रसंगी पित्याचा सहवास लाभतो. पण लिबीचा पित्याशी अजिबात संपर्क उरलेला नाही. तिच्या बालमनाची पडझड अटळच! जन्मलेला प्रत्येकजण मरणार, हे ठाऊक असूनही जसा प्रियजनांचा मृत्यू रडवतो तशी एक अपरिहार्य स्थिती इथे फारकतग्रस्त मुलांना सोसावी लागते. आपले जन्मदाते फारकत घेतील, ही शक्यता इथल्या प्रत्येक मुलास ठाऊक असते. तरी प्रत्यक्ष फारकत होते तेहा ते पचवणे अवघडच जाते. अशा परिस्थितीत बालमनाची पडझड अटळ ठरते. समाजात सुजाण प्रौढांनाही डिप्रेशन (निराशा) फ्रस्ट्रेशन (वैफल्य) रसातळाला नेत असलेले खूपदा दिसत असले तर अजाण लेकरांची काय कथा?

पण अशा परिस्थितीत छोटी लिबी गांगरून गेली तरी ती नैराश्याच्या खाईत पडली नाही. तिने स्वतःच स्वतःस मार्गदर्शक ठरणारी आचारसंहिता तयार केली. वाढदिवशी वा विशिष्ट प्रसंगी उत्तम निश्चय करणारे आणि त्यास पूरक आचारसंहिता तयार करणारे खूप असतात. पण बहुतेक महाभाग तेरड्याचा रंग तीन दिवस, ही म्हण सिद्ध करतात. बहुतेकांची आचारसंहिता 'क्रियेवीण वाचाळता' ठरते. परिणामी त्यांनी केलेला चांगला विचार पोरका ठरतो. पण लिबिच्या विचाराचा रंग क्षणभंगुर न ठरणे, नवलप्रदच! नैराश्य आणि वैफल्याची शिकार न होता जगायचे असेल तर आपण काय करायला हवे, याचा त्या अबोध मुलीने डोळस मनाने विचार केला. इतका डोळस विचार करून तो अंमलात आणू शकणारीस अबोध तरी कसे म्हणणार?

कॅथरीनला वाटते, लिबीने स्वतःसाठी आचारसंहिता तयार केली तशी संहिता तयार करण्याची क्षमता प्रौढ, विचारी वा फिलॉसॉफर म्हणवणाऱ्यातही कवयित असते. ती म्हणते, "लिबीच वागणं मला खूपदा आश्चर्यप्रद - अनाकलनीय वाटे. ती म्हणायची, 'मी निवांत बसलेल्या कुत्र्याला दगड फेकून उठण्यास भाग पाडते, तेहा इतरांना वाटतं तसं ते कुत्र्यास त्रास देणं नसतं. तो दगड प्रतिकात्मक असतो. माझ्या मनातील क्रोध, नापसंती आणि बच्याच अंशी अगतिकता मनाबाहेर फेकण्यासाठी मी त्या दगडाचा उपयोग करते.'" लिबीचे हे विचार कॅथरीनला चकित करतात. लेकीच्या या क्षमतेस ती 'मिर्क्युलस एबिलिटी' म्हणते. सामान्य मुलातच का, समंजस पोक्त पुरवत्या मंडळीतही अशी क्षमता नसते, म्हणून त्यांना वैफल्य वा नैराश्य घेरते, अशी तिची खात्री पटली आहे. कारण कॅथरीन स्वतः वैफल्य आणि नैराश्याशी सहज लढू शकली नव्हती. हे कबूल करण्याचा प्रामाणिकपणा तिच्यात आहे.

आईबापाच्या फारकतीमुळे मुले हैराण होतात. त्यांचा दोष नसून! म्हणून अशी बहुतांश मुले स्वतःवर आणि स्वतःच्या नशीबावर रागावतात. या रोषास कशी वाट करून द्यावी, हा प्रश्न निर्माण करून लिबीने स्वतःच त्या साठी उत्तर - टीप्स तयार केल्या. त्या फार वेधक आणि उपयुक्त आहेत, असे कॅथरीनला जाणवले. तिने मुलीस लेखनास उद्युक्त केले. इतके करून न थांबता, तिने लिबीचे आशयघन लिखाण प्रकाशात यावे अशी सक्रिय कामना बाळगली. लिबीचे भले झाले तसे अनेक अगतिक मुलांचे जीवन त्या प्रकाशात उजळून निघावे, अशी कॅथरीनची मनीषा! मुलीला काही कळत नाही, तरंगी विचारास आधीन होऊन ती अतार्किक कृती करते, हा इतर मातांचा परंपरागत बुझ्वा विचार कॅथरीनने केला नाही. तिने लेकीचे लिखाण प्रकाशात आणण्याचा चंग बांधला. ऑल्टबी प्रकाशनसंस्थेस लिबीच्या लिखाणाची प्रत पाठवून तिचे समाधान झाले नाही. तिने प्रकाशन संस्थेस लिबीचे वय, परिस्थिती आणि लिखाणाच्या संदर्भात स्वतःच्या व्यक्तिगत मताचे मुद्देसूद सादरीकरण करणारे पत्र लिहिले. ते पत्र वाचून प्रकाशक समितीच्या अधिकाऱ्यांच्या मनात कुतूहल निर्माण झाले. परिणामी या छोटीचे लिखाण लगेच वाचले गेले. इतके त्वरीत की लिखाण प्रकाशन कंपनीत पोहोचून चोरीस तास उलटण्यापूर्वी ते पुस्तकरूपाने प्रगट करण्याचा अद्भूत निर्णय घेतला गेला.

ऑल्टबी पब्लिकेशन या संस्थेचे काम करणारा सर्वोच्च अधिकारी चाल्स फॉकनर म्हणतो, "लहान वयात कुणी इतक्या सुसूत्रपणे विचारांचे सादरीकरण करावे - करू शकावे, ही घटना आश्चर्यजनक आहे. लिबीन स्वतःसाठी तयार केलेली आचारसंहिता फक्त लहान फारकतग्रस्त लहान मुलांसाठी आहे, असेही आम्हाला वाटत नाही. कठीण परिस्थितीत गोंधळून हतबल झालेल्या प्रत्येकास ही संहिता उठण्याचं बळ देऊ शकेल, अशी परिणाकारक आहे असे संस्थेस वाटते. लिबीच्या लेखनात परिपक्व विचारांचं दर्शन आहेच; शिवाय तिची अजोड प्रतिभाषी नजरेत भरणारी आहे. तिनं विविध विषयांवर लिहित राहिलं पाहिजे, असं तिच्या आईस - कॅथीला वाटतं. संस्था आणि व्यक्तिशः मी या मताशी पूर्ण सहमत आहे. लिबीच्या प्रतिभेस दाद देण्यासाठी आमच्या प्रकाशनसंस्थेन लिबीला दोन विषय सुचवले आहेत. त्यासाठी संस्थेन तिला 'बुक' केली आहे, असं म्हटल्यास त्यात आतिशयोक्ती नाही. ऑल्टबी प्रकाशनसंस्थेच्या लेखकांच्या यादीत लिबीने प्रवेश केला आहे. आमच्या यादीत लिबीच्या वयाचे सोडा, कुणी दुपटीच्या वयाचेही कुणी नाही. तिच्या 'होप, हेल्प अँड हॅपिनेस' या पुस्तकात मुलांनाच नव्हे असंख्य डिप्रेस्ड (नैराश्यग्रस्त) व्यक्तींना सावरण्याची शक्ती आहे, अशी आम्हाला खात्री वाटते. "

(कॅनडा दूरदर्शनवरील W वाहिनीवर दाखवलेल्या मुलाखतीच्या आधारे.)

Smita Bhagwat.

53 Townley Cres. Brampton

ON. Canada L6Z 4S9

Phone # 1 289 752 8885

smitacap@gmail.com

